

Bíró Ernő – Bogdánffy Álmos István

A Szent Korona örmény vonatkozásai¹

(2., befejező rész)

De hogy kerül ez az Örményországban készült korona Szilveszter pápához. Itt ismét találgatások helyett tényfelsorolásokba bocsátkozunk.

- Szulejmán udvari krónikása szerint, Nusirván perzsa királyt az ötödik században megkoronázzák egy nagyon szép koronával. Nusirván eltemeteti magát ezzel a koronával, ez a korona mégis kikerül az ő sírjából és ezt kizárólag keleti források alapján még maga Szulejmán is tudta.

- Nagy Károly keresztény térítés címen öt rablóhadjáratot indít az avarok ellen, akik a hunok utódai a Kárpát-medencében és e hadjáratok alkalmával ötször tizen négy társzeker kincset rabolnak az avarok központi kincstárából közöttük egy különösen szép koronát is.

- Érdekes tény, hogy Nagy Károly már 796-ban megkoronázott német-római császár, mégis 800 Karácsonyán még egyszer megkoronáztatja magát, német-római császárrá, Rómában, egy nagyon szép koronával. Ezzel a nagyon szép koronával temeteti el magát.

- III. Ottó német-római császár, Szent István király kereszt apja, feltöreti a Nagy Károly sírját és benne egy nagyon szép koronát talál Nagy Károly császár fején, mely koronáról a későbbiekben nincs említés a császári sír leltáraiban. Ő is megkoronáztatja magát az aacheni katedrálisban, de a koronázási szertatás végén, amikor a nép elé kijön a katedrális lépcsőjére, a korona szemébe esik, ő pedig lelép és legurul a katedrális lépcsőjén és csípőből kificamodik a lába. Itt megjegyezzük, hogy a magyar Szent Korona az egyetlen olyan

korona, melynek kerülete jóval nagyobb egy átlag emberi fej kerületénél.

- Ezután Szilveszter pápa ajándékba kap III. Ottótól egy koronát, amit Hartvik püspök legendája szerint, a lengyeleknek szán, de Istentől jövő sugallatra mégis, idegen nép képviselőinek, a magyarok István nevű fejedelme által megbízott, Asztrik apátnak ad át, vele együtt pedig korlátlan egyházi hatalmat küld Istvánnak, mely a pápai primátus joga által teljesül ki István országában.

- Érdekes az, hogy Szilveszter pápa magát csak apostolutódnak, míg Istvánt apostolnak nevezi, ki által Isten sok népet térített meg, holott István még csak fejedelem a pápai bulla megírásának pillanatában, hiszen csak ezután lesz a Kárpát-medence megkoronázott királya. Ebből méltán következik és ezt a honfoglalás-kori sírokban talált kereszt is igazolja, hogy István király nem a pogány magyarok megtérítője. A korabeli magyarok Boldogasszonyba vetett bizodalmit kellett azonosítsa István király a Szűzanyatisztelettel. Inkább azt mondanám, hogy István király a keresztény magyar királyság világi és egyházi megszervezője, intézményesítője. Az általa alapított tíz püspökség, amelyet Szent László tizenkettőre bővít, nagyon hasonló az örmény királyságon belül, Világosító Szent Gergely által megszervezett tizenkét püspökségre, mert mindketten a saját népük keresztény királyságba szervezésének útján út-törő munkát fejtettek ki.

Abban közös két nagy szentünk egyházi munkássága, hogy egyelőre egyházi-

lag teljesen szervezetlen, de az uralkodás Istentől származó jogát a legmagasabb szinten tisztelő népet, vezettek az anyaszentegyház és a keresztény királyság közös intézményébe. István király, 1038. augusztus 14-én az országnagyok jelenlétében, a római örökösödési jog értelmében felajánlja országát és Koronáját a Szűzanyának, vagyis utódjával hívja, megkoronázza Szűzanyánkat magyarok királynőjévé, ettől a felajánlástól számítjuk a Kárpát-medencét Mária országának, Regnum Marianumnak. Ez a ma is érvényes felajánlás, a Szent Koronát ezután már nem eltemetetésre, vagyis a föld alá, hanem az Ég felé emeli és megtartja századokon át napjainkig, minden viszontagság ellenére is az őt megillető tiszteletben.

Sokunkban felmerülhet a kérdés, hogy a XVIII. századtól a XX. század végéig a tudományos médiában, miért szenteltek annyi oldalt annak kidomborítására, hogy a Szent Koronát bizonyítatlan állítások alapján, több darabból rakták össze a XIV. században? Mondanom sem kell, hogy ez az elmélet napjainkra már teljesen elavult. Itt is a hit oldaláról szeretném megközelíteni a kérdést:

- Hogyan lehet elméletet megfogalmazni, annak alapján egy koronázási ékszeréről, hogy annak feliratai görög illetve latin nyelven íródtak, amikor a kora keresztény századokban és még a középkorban is a latin és a görög nyelv egyaránt használatos volt a keleti egyházi szertatásokon. A görög a bölcsesség a latin pedig a hatalom nyelve volt. A Szent Koronán felülről lefele jövet van előbb a latin felírás, az Égi Hatalom kifejezésére, az abroncon pedig bölcsesség nyelvén, görögül van az írás kifejezve azt, hogy a felülről, Istentől származó hatalmat, bölcsességgel kell alkalmazni.

- Ki hiheti el, hogy Dukász Mihály, ha már korona abroncsot küldött volna I. Gézának, akkor csak szegecselésre és cinre tellett volna ő császári felségének, hogy a saját képét ráforrasztassa a korona-abroncsra.

- Ha Dukász Mihály abroncsot küldött, akkor hogy lehetett kilyukasztani a keresztpánton a Dukász kép alatt levő Szent Tamás apostolt, hogy a Dukász képet felnteljük a koronára, amikor a keresztpánt Visegrádon volt, mert azt II. Szilveszter pápa odaküldte, az abroncs pedig Konstantinápolyban.

- Korona-abroncs ajándékba való elfogadása, sőt az azzal való megkoronázás, a középkori és újkori koronázási jelképrendszer szerint, egyértelműen azt jelentette volna, hogy az Isten kegyelméből uralkodó magyar apostoli király, a római hit fő védelmezője az időközben elszakadt Bizánc vazallusává alacsonyodik, ami természetesen nem igaz, viszont Dukász Mihály császár számára még álomnak is szép lett volna.

- Bizonyított tény, hogy Imre király 1203-ban, az András herceg seregébe egyedül lovagolt be, a Szent Koronával a kezében, midőn a Rába mentén a fellázadt András herceg, Imre király serege ellen tört. A király kivezette öccsét a seregből és saját táborában foglyul ejtette, mert a Szent Korona láttán senki sem mert a törvényesen megkoronázott királyra kezdet emelni.

- 1235 után IV. Béla úgy használja a Szent Koronára való utalást hatalma megszilárdításában, hogy: „A Szent Korona én úgy határozottunk...”, tehát a Szent Korona által ráruházott, Istentől származó hatalmat, előbbvalónak fogadja el, mint saját uralkodói erejét és tekintélyét.

- 1307-ben és 1308-ban érvénytelennek minősítik Anjou Róbert Károly koronázá-

sát, mert nem az eredeti Szent Koronával történt így, harmadjára 1310-ben is meg kellett őt koronázni.

- Az árpád-házi királyok korában adatumunk van arról, hogy amikor II. András 1217-ben megszervezi Európa legjobban megtervezett és kivitelezett kereszties hadjáratát, a magyar apostoli király éves jövedelme 23 tonna ezüst, ami hozzávetőlegesen egy tonna szinarany. Ehhez képest azt a két kilós koronát összetörni és bezúzni esztelenség lett volna. Elkészíttetni pedig, ha még nem lett volna meg, kicsinyeskedés, hisz tellett volna drágakövekre, gyémántokra, sőt egyéb az illető korban értékesebbnek számító díszítőelemre is.

- Hogy egy kicsit valóságosabb és kézzelfoghatóbb legyen az az érték, amelyet a Magyar Szent Korona képviselt, megemlíthetjük, hogy a Mátyás által III. Frigyes császárnak fizetett 80.000 arany váltságdíj, hozzávetőlegesen 20.000 pár ökör, ami 1.000 falu igavonó állata. Ugyanezzel a váltságdíjjal Mátyás király egy négyezres sereget láthatott volna el teljes harci-ló állománnyal, vagy a húszezres Fekete-sereg négy teljes havi zsoldját fizethette volna ki, nem beszélve arról, hogy a váltságdíj arany súlya a Szent Korona súlyának a 140 szerese volt.

Tehát aki a Szent Koronáról el tudja hinni, hogy Szent István csak a keresztpántot tetette a fejére Asztrik apáttal, hogy Orszeoló Péter korában elvittek a német-római császárnak, majd onnan Rómába került és ott eltűnt, vagyis beolvastották, hogy Dukász Mihály megszovaltságában küldte az abroncsát I. Gézának segítségeiért, hogy a XIV. században forrasztották össze, vagy hogy az egész Szent Korona tan és eszme egy XIV. századi legendára épül, annak az ebbéli hitével baj van.

Egy másik nagy párhuzam a magyar és az örmény nép között, hogy a történelem viharaiiban nem csak a nemzeti szabadságukat voltak hivatottak megőrizni és azért harcolni, hanem az egyetemes keresztény hitet, a mohamedán és más pogány hittel szemben.²

A Szent Koronán is ábrázolt Szent Pál apostol mondja a korinthusiakhoz írt első levelében, hogy: „Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is!” A Szent Koronával kapcsolatban pedig, az ezután napvilágra kerülő történelmi bizonyítékok, csak részleteket hivatottak igazolni. Az viszont tény, hogy a Kárpát-medence Mária országa és hogy mi az Ő alattvalói vagyunk. Boldog II. János Pál pápa 2000. július 5-én, a Csomor Lajos ötvösművész által készített, Szent Korona másolatra és annak küldöttségére a következő áldást mondta: „Szent István nagy király volt, éljete az ő tanítása szerint, amit ez a korona tanít, az világosítson meg benneteket!”

A Szent Korona jelentőségét életünkben jól szemlélteti a befejezésnek szánt Endrey Antaltól vett idézet: „A Szent Korona csak akkor kerülhet méltó helyére a magyar közéletben – törvénytől és koronaórségtől függetlenül –, ha a magyar először a lelkében a helyére teszi. Oda, ahova való: benn, az emberi szívek leg-közepén. Ha majd a magyar szívekben a főhelyen ragyog a magyarságnak ez a saját, különleges kincse, ez a nagy és szent nemzeti érték, melyben, ami saját, különleges kereszténységünk és magyarságunk, egész történelmi felvállalásunk megtestesül, akkor majd nem vitatkozni és érvelni kell azon, hogy mi legyen a Szent Korona jövője, mert minden magyar egy szívvel fogja tudni és egy ajakkal fogja kiáltani: a Szent Korona a mi egész

jövönk! ... Rá fogunk döbbsenni, hogy a Szent Korona legbensőbb lényege a Szeretet. Isten és embertestvéreink iránt. ... És akkor ismét virágos kert lesz híres Pannónia. A Boldogasszony és az egymásra talált magyarság és testvérnepei boldog virágoskertje.” (D.a.J.K.)

Jegyzetek

¹ Elhangzott 2013. június 16-án Gyergyószentmiklóson, az örmény katolikus templomban
² Ebben a harcban példa értékű az a kitartás, amely a II. Sapur perzsa király 330-340 között végrehajtott szörnyű keresztényüldözés idején történt. Perzsa és örmény források szerint mártírok ezrei haltak meg az üldözések során. II. Sapur, mivel szerette volna teljesen megsemmisíteni a kereszténységet Örményországban, ezért 337-ben megtámadta az országot. Az örmény csapatok azonban Vacse Mamikonján vezetésével megsemmisítő csapást mértek az ellenségre. II. Sapur a vereség ellenére sem tett le korábbi tervéről. A következő évben még nagyobb hadsereggel indult Örményország ellen. „Hazáért, az Egyházzért és a Hitért” jelszóval szálltak szembe a perzsákkal az örmény harcosok. A nehéz harcban elesett Vacse Mamikonjan is. Vartanesz katolikosz, megörököltén a harcokban elesettek emlékét, ezt a napot a vértanúk napjává tette. Egy másik és talán a legfontosabb esemény 448-ban II. Jezdegerd király azt követelte, hogy az örmények térjenek át a Zoroaszter-hitre. 449-ben Artaszatban összehívták a nemzeti egyházi zsinatot, amely a következő választ adta Jezdegerd üzenetére: Államügyekben az örmények elismerik a perzsa király illetékességét, de hitük kérdésében csak az Istent ismerik el. „Hitünkben senki sem ingathat meg, sem angyalok, sem emberek, se fegyver, se tűz, se víz, se súlyos megpróbáltatás. Mivel hitünkben fogadalmat nem embernek tettünk, hogy most, mint a gyerekek hazudjunk neked, hanem az Istennek, akivel nem bonthatjuk fel ezt a szövetséget, se most, se holnap, se soha, örökkön örök-

ké.” 451-ben a zsinat válaszára a perzsák kétszáz-ezer fős hadsereggel indultak Örményország ellen. 451 májusában volt az avarajri ütközet. A 66 ezer fős örmény sereg harcosokból, öregek-ből, nőkből, szerzetesekből állt. Az örmény sereget Vardan Mamikonjan vezette. Az avarajri csata volt a világtörténelem első olyan ütközete, ahol fegyverrel szállnak szembe a kereszténység védelmére, ahol világosság és sötétség, élet és halál, hit és hitetlenség állnak egymással szemben, amikor újra beigazolódott az Evangélium szavai: „Bizony, bizony mondom néktek: Ha a földbe esett búzaszem el nem hal, csak egymaga marad: ha pedig elhal, sok termést hoz.” (János 12,24). A krónikairó, aki az események szemtanúja volt, ezt írja: Az avarajri csatában nem voltak sem győztesek, sem legyőzöttek. Bár az örmény csapatok vereséget és hatalmas veszteségeket szenvedtek, az avarajri csata olyannyira megnevesítette és megerősítette az örmények lelkét, hogy képesek voltak túlélni mindörökké. Vardan Mamikonjan, Nagy Szahak katolikosz unokája, vérével szentelte meg az örmény földet, és így erősítette meg a kereszténységet Örményországban. Az örmény egyház Vardan Mamikonjant és 1036 harcost, akik az avarajri csatában elesettek, szentté avatta. Emléknappjukat farsangvasárnap előtti csütörtökön tartják. Az örmények még 30 évig harcoltak Perzsiával vallásszabadságukért, míg 484-ben Perzsa és Örményország békeszerződést írtak alá, amelyben a perzsák elismerték az örmény nép azon jogát, hogy a keresztény hitet vallhassák. Az ősi hazából kiüldözött örmények különböző időkben nagyobb rajokban nyugatnak tartottak, s így jutottak el a XIII–XVII. századokban Lengyelországba, Moldvába és Erdélybe is. Az erdélyi örmények bejövételkor a „nem egyesült” keresztény egyház hívei voltak, és legfőbb lelkipásztoruk s egyúttal politikai vezetőjük: Minász Zilifdár Oghlu örmény püspök volt. Minász püspök 1686-ban – az erdélyi örmények összességével – Verzár Oxendius apostoli munkájának következtében a római katolikus egyházzal egyesült.

Minász püspök halála után a leMBERGI örmény érsek Verzár Oxendiust adminisztrátorrá nevezte ki, majd az erdélyi örmények apostoli helynöke lett, míg végül 1691-ben örmény katolikus püspök lett. Verzár püspöknek 1715-ben történt elhunytá után a püspökség ügyeit dr. Budakovich Lázár, Archidiaconus armenorum Transylvaniae et Apostolicus vicarius, cum iure ordinandi, vezette ideiglenesen. Ezután az örmény katolikus püspöki szék üresedésben volt. 1930. június 5-én Román Konkordátum létrehozta a Romániai Katolikus Örmények Ordináriátusát, amely közvetlen a Szentszéknek alárendelt egyházmegye. Az erdélyi örmény egyházközségek: Erzsébetváros, Szamosújvár, Gyergyószentmiklós és

Csikszépvíz ennek az egyházmegyének a joghatósága alá kerültek. Keleten az iskolaügy a legszorosabb összefüggésben van az egyházzal! Így van az örményeknél is, ahol minden községben az egyházközség tanácsa mellett a plébános elnöklete alatt az iskolaszéket is megtaláljuk. Az erdélyi örmények alig telepedtek le a későbbi Erzsébetvárosra és Szamosújvárra, első köteletségüknek tartották az iskolák fölállítását. Már 1728–29-ben örmény fiú- és leányiskolákat alapítottak, amelyeket 1891–1894-ig fenntartottak és anyagilag támogattak. Az erdélyi örmény közösségek méltó és megbecsült tagjai voltak a Szent Korona jogrendje alapján szervezett Magyar Királyságnak.

Meghívó

Az 1848/49-es szabadságharc hőseire, köztük a magyarörmény hősökre, az Aradi Vértanúkra emlékezünk

2013. október 2-án, szerdán 17,30 órakor

a Budapest V. ker. Akadémia u. 1., I. emeleti színházteremben
(a Magyar Tudományos Akadémia oldalával szemben).

Szeretettel hívunk és várunk minden kedves Vendéget. Emlékezzünk együtt!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Önkormányzat – rendezők

dr. Issekutz Sarolta elnök

Program

Az estet megnyitja *dr. Issekutz Sarolta* elnök

Emlékbeszédet tart *dr. Bona Gábor* hadtörténész

Szemelvények Jókai Mór Naplójából

Dávid Csaba: *A végső lövések után*

(történik 1849.10.06., 05 óra 30 perc és 05 óra 40 perc között)

Előadja *dr. Szabó András* előadóművész

Közreműködik: *Várady Mária* színművész és *Vörösváry Márton* hegedűművész

Koszorúzás az Aradi Vértanúk kopjafájánál (helyszínen)

Fogadás – erdélyi örmény ízek

A rendezvényt támogatja: Budapest Főv. II. kerületi-, Ferencvárosi-, XI. kerületi- és XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat.

Gyarmati Béla

Az erzsébetvárosi Lukácsok: tímárok, tőzsérek...

Elődeim történelmének kutatása közben – igen sok elszórt utalást összegyűjtve – nyilvánvalóvá vált, hogy az Erdélybe egykor betelepült örménységnek az önmagáról kialakított képe nem pontosan felelt meg a történelmi valóságnak. (Ugyanúgy, mint ahogy a befogadó magyarságé sem!) Ráadásul az átörökölt hagyományok nem csak egymásnak mondanak ellent, hanem ismert történelmi tényeknek is. Úgy gondolom, tartozunk ősainknak annyival, hogy történelmüket minél pontosabban megismerjük.

A XIX. századi hagyomány az Erdélybe egykor betelepült örmények gazdagságát azal magyarázta, hogy az – üldözöttek elől – áttelepedett mesteremberek (elsősorban tímárok) a megtakarításaikat a marhakereskedelemben fektették volna. Ez a – lényegében helyes – magyarázat azonban egy sokkal hosszabb, és még Moldvában lezajlott folyamatot ábrázol, mintegy sűrítve és kimondatlanul Erdélybe áthelyezve.

A távolsági, nagybani marhakereskedelemben ugyanis, bár kiemelkedően nagy (akár 15–20% körüli) haszonnal járt, de igen nagy tőkét igénylő, nagy kockázattal járó és hosszú megtérülési idejű vállalkozás volt. (Fennmaradt a leírás Czárán József csodjéről, amit az úton lévő kereskedő kirablása, mégpedig több mint 6000 aranyától való megfosztása okozott!) A nagybani kereskedelemben való bekapcsolódáshoz szükséges tőkét a szegény menekült tímárok hogy tudták volna néhány év alatt kigazdálkodni?! A tímárkodásnak magának is meglehetősen nagy volt az eszközigénye², és az áttelepülteknek – a lakhatás biztosítása mellett – először műhelyt kellett volna építeni, azt berendezni, a szükséges nyersanyagokat

összegyűjteni és a készterméket, vagy egyéb portékákat, a sokat dicsért alacsony haszonkulccsal szorgalmasan vásárolva pénzzé fordítani, a fáradságosan megszerzett pénzt pedig török-tatár-kuruc-labanc- és tűzvész veszedelmek ellen addig kuporgatni, míg a kellő summa egybe nem gyűlt. Ugyanakkor, áttelepülő eleink valójában nem is voltak olyan szegények, mint amilyenek magukat a múltba visszavetítve helyenkint ábrázolták! Hiszen maga Szongott írta, hogy az örménység a saját vagyoni helyzetét – az adóztatást mérséklendő – hajlamos volt némi „szépítéssel” leírni: a 6–8–10 nem örmény bérmunkást foglalkoztató örmény cserzőüzem-tulajdonos önmagát szerényen csak *tímárnak* nevezte, a távolsági marha-nyagykereskedő magát *barompásztornak* mondta, és a gazdag örmény a vagyoni állapotáról azt vallotta, hogy: *elszegényedett!* (Hasonlóképpen, a már betelepedett örménység cifrázkodást tiltó rendelkezései egyebek közt valószínűleg arra is irányultak, hogy ne keltsék fel se az adószedők figyelmét, se a kevésbé tehetős magyarság/székelység irigységét.) A betelepülésről szóló történetekben máshol azt állították magukról, hogy bejövételükkor „valamennyien nemesek és gazdagok” voltak. Ezt nyilván az államalkotó magyarsághoz való egyenrangú társulásra vonatkozó igényük megalapozása érdekében állították.³ Az örmények tényleges vagyoni állapotáról a legjobban saját adóösszeírásaik tanúskodnak, amikből leszűrhető, hogy nagyjából egyharmaduk volt valóban gazdag, és nagyjából egyharmaduk koldusszegény, vagy szegényesen élő özvegyasszony. Mindent egybe vetve, tehát úgy tűnik, hogy örmény eleink se nem üzött nincstelenként, se nem